

Bewustzijn en Werkelijkheid

Oorspronkelijk geschreven als thesis voor het behalen van het masterdiploma in de filosofie aan de Universiteit van Amsterdam.

Met dank aan Dr. Bruno Nagel, docent vergelijkende wijsbegeerte die mij in 1983 aan de UvA begeleidde en die me de ruimte gaf om dit experimenteel, theoretisch en tevens praktisch onderzoek te doen, aan prof. Maarten van Nierop voor zijn inzichten in de Westerse filosofie, met name in Kant en Schopenhauer en aan prof. Otto Duintjer, hoogleraar metafysica voor zijn open en onafhankelijke geest.

Bewustzijn en Werkelijkheid

in de boeddhistische filosofie

Ton Hendriks

Magister Philosophiae

Amsterdam, 1983

Hij zegt (de grote Kahn): “Alles is nutteloos als de laatste aanlegplaats slechts de helse stad kan zijn en daar zuigt de stroom ons toch uiteindelijk naar toe, in een steeds nauwer wordende spiraal.” En Polo: “De hel van de levenden is niet iets wat zal zijn; als er een is dan is het de hel die hier al is, de hel die wij dag in dag uit bewonen, die we vormen door onze samenleving. Er zijn twee manieren om er niet onder te hoeven lijden. De eerste valt velen makkelijk: de hel aanvaarden en er deel van gaan uitmaken tot je op een punt bent gekomen dat je hem niet meer ziet. De tweede is riskant en vereist ononderbroken aandacht en studie: zien en herkennen wie en wat er, te midden van de hel, geen hel is, dat laten voorduren en er ruimte aan geven.”

Italo Calvino, De Onzichtbare Steden

Voorwoord

Deze thesis is het resultaat van een onderzoek dat gemaakt is naar de aard van het menselijk bewustzijn, waarbij met name aandacht geschonken is aan het open bewustzijn, zoals dat in de boeddhistische filosofie is ontwikkeld.

Tijdens mijn studie filosofie viel me op dat er nauwelijks gewag werd gemaakt van andere kenwijzen, alsof de westerse filosofie wijdere mogelijkheden van het bewustzijn wilde ontkennen. Al vroeg ging mijn belangstelling uit naar de Indische filosofie, waar de mogelijkheden van verschillende bewustzijnslagen nog volledig onderkend worden. Praktisch gezien kreeg ik pas contact met een andere wijze van bewustzijn door Zenmeditatie en een Tibetaans-boeddhistische cursus die ik in het kader van mijn onderzoek gevolgd heb ^{*1}. Het inzicht dat ik daar kreeg, stelt de rationeel, intellectuele kennis in de schaduw en plaatst het tevens in een nieuw daglicht.

Waar toe dient het om inzicht te krijgen in het menselijk bewustzijn? Het antwoord luidt dat de beperkingen van het rationele verstand mede oorzaak is van de problemen van de moderne mens, resulterend in een conflictueuze wereld. Volgens het boeddhisme is de aard van het dagelijkse bewustzijn de uiteindelijke oorzaak van oorlogen en misverstanden. Een open bewustzijn is de toegang tot de oplossing van vele problemen. Het is mij erom te doen geweest een filosofisch begrip te zoeken van een bewustzijn dat uitzicht kan bieden op een wereld waarin vrede en harmonie mogelijk worden, of moge dat te hoog gegrepen zijn, een bewustzijn dat een beetje minder agressie en leed veroorzaakt. Mijn persoonlijke visie is dat filosofie emancipatorische kennis moet leveren. Filosofie kan duidelijkheid scheppen in de menselijke situatie en door verwijzing naar eigen ervaringen inzicht geven in ons bestaan.

Ton Hendriks, Amsterdam, juni 1983.

Inhoud